

СПОСОБИ ОРІЄНТУВАННЯ ВІЙСЬКОВИХ ПІДРОЗДІЛІВ НА МІСЦЕВОСТІ БЕЗ КАРТИ

Вдовіна І. С., ЗВО 2 курсу факультету геодезії, землеустрою та агроінженерії
ivanna3000000@gmail.com

Леонідова І. В., к. геогр. н., доцент, завідувач кафедри геодезії, землеустрою та земельного кадастру, leonidova999@gmail.com

Одеський державний аграрний університет, м. Одеса, Україна,

Розглянуто сутність орієнтування на місцевості у бойових умовах. Розкрито особливості та принципи визначення напрямів сторін горизонту за Сонцем, Місяцем, Полярною зіркою, за допомогою компасу та різних ознак місцевих предметів.

Ключові слова: *військова топографія, орієнтування, напрями сторін горизонту.*

У сучасному швидкоплинному і маневреному бою вдале використання місцевості та орієнтування на ній забезпечує своєчасне та ефективне здійснення заходів із захисту особового складу та бойової техніки від новітньої високоточної зброї противника. Вміле використання місцевості значною мірою сприяє підвищенню можливостей своїх військ щодо маневру приховано та несподівано наносити удари по противнику й більш ефективно застосовувати всі види озброєння.

Орієнтування на місцевості має важливе значення в бойовій діяльності командирів підрозділів. Воно необхідне при доведенні бойових завдань підрозділам, дотриманні напрямку руху, визначенні досягнутих рубежів і місця розташування цілей, а також при цілеспрямованні та управлінні підрозділами та вогнем. У сучасному бою навіть тимчасова втрата орієнтування призводить до порушення управління і взаємодії між підрозділами, ставить під загрозу своєчасне виконання бойового завдання. Помилки в орієнтуванні, а відповідно, й у визначенні на місцевості досягнутих рубежів і положення цілей можуть різко знизити ефективність застосування зброї і бойової техніки. Тому вміння швидко і безпомилково орієнтуватися на незнайомій місцевості в будь-яких умовах обстановки є важливим елементом польових навичок військ.

Орієнтування на місцевості – це визначення свого місцезнаходження, положення топографічних і тактичних об'єктів на місцевості відносно сторін горизонту, рельєфу і місцевих предметів, розміщення своїх військ і військ

противника. В бойових умовах при орієнтуванні визначають також положення на місцевості орієнтирів, своїх військ і військ противника, напрямок і глибину дій [3].

Сутність орієнтування складають три основних елементи [1]:

- упізнання місцевості, на якій перебуває особа, за характерними її ознаками та орієнтирами;

- визначення свого місця розташування, а також інших необхідних об'єктів;
- відшукування та визначення потрібних напрямків на місцевості.

Орієнтуватися на місцевості можна за топографічною картою, аерофотознімками і за допомогою навігаційної апаратури, яку встановлюють на бойових і командно-штабних машинах. Однак у бойовій обстановці доводиться широко використовувати простіші способи орієнтування: за компасом, небесними світилами й ознаками місцевих предметів.

Для того, щоб орієнтуватися на місцевості без карти, треба вміти:

- знаходити напрями на сторони горизонту;
- визначати напрями (азимуту);
- вибирати і призначати орієнтири;
- вимірювати відстані до місцевих предметів (цілей, орієнтирів).

Напрями на сторони горизонту взаємопов'язані між собою. Якщо відомий хоча б один з них, наприклад, на північ, то в протилежному напрямку буде південь, праворуч – схід, а ліворуч – захід.

Напрями сторін горизонту можна визначити [2]:

- за компасом;
- за розташуванням Сонця;
- за Сонцем і годинником;
- за розташуванням Місяця;
- за Місяцем і годинником;
- за Полярною зіркою;
- за різними ознаками місцевих предметів.

Для визначення сторін горизонту *за компасом*, принцип дії якого окреслений властивістю намагніченої стрілки, розташованої вздовж магнітного меридіана північ-південь, потрібно спочатку сумістити мушку з нульовою поділкою лімба, потім встановити компас у горизонтальне положення і, повертаючи компас, сумістити північний кінець магнітної стрілки з нульовою поділкою лімба. У зорієнтованому положенні компаса напрямок стрілки на нульову поділку лімба і буде напрямком на північ. Визначивши напрямок на північ, легко визначити й інші сторони горизонту [2].

Для визначення сторін горизонту *за положенням Сонця* досить знати, що воно приблизно знаходиться: о 7.00 (влітку о 8.00) – на сході, о 13.00 (14.00) – на півдні, о 19.00 (20.00) – на заході [1].

Визначення сторін горизонту *за Місяцем* виконують більш точно, коли видно весь його диск. Повний Місяць у будь-який час знаходиться в стороні,

протилежній від Сонця. Різниця в часі їх місцезнаходження складає 12 годин. Ця різниця на циферблаті годинника невидима, оскільки о 2:00 та о 14:00 влітку (о 1:00 та 13:00 взимку) годинна стрілка буде знаходитися на одному місці. Тому сторони горизонту визначають так само, як і за Сонцем.

Уночі напрямок меридіана можна визначити за *Полярною зіркою*, яка завжди розміщена в напрямку на північ. Отже, якщо стати обличчям до Полярної зірки, то перед нами і буде північ.

Визначення сторін світу за різноманітними ознаками є менш надійним, ніж описані вище способи. Більшість цих ознак пов'язана з положенням місцевого предмета щодо сонця. Мурашники майже завжди знаходяться з південного боку від дерева, пенька чи куща. Трава у північних околицях лісу, у північній частині луків, а також з південного боку біля деяких дерев, пеньків, великих каменів, як правило, густіша. Кора деяких дерев із північного боку грубша, інколи покрита мохом. Якщо ж мох росте по всьому стовбуру, то на північному боці його більше, особливо біля коріння. Мох покриває велике каміння і скелі з північного боку.

Сторони світу можна ще визначити за такими ознаками: вітвар православних церков завжди звернений на схід, дзвіниці – на захід; хрести на банях церков зорієнтовані на північ-південь, а піднятий кінець поперечної перекардини вказує на північ; вітварі костьолів звернені на захід; кумирні звернені на південь.

Отже, при бойових діях уміння орієнтуватись на місцевості значною мірою сприяє захисту особового складу та бойової техніки і підвищує можливості своїх військ щодо маневру приховано та несподівано наносити удари по противнику. Найросповсюдженішими методами орієнтування на місцевості без карти є орієнтування за компасом, орієнтування за допомогою Сонця, Місяця, Полярної зірки та за різними ознаками місцевих предметів.

Список використаних джерел:

1. Гнатюк М. Р. Захист Вітчизни. К.: Генеза, 2018. 192 с.
2. Міхно О. Г., Шмаль С. Г. Військова топографія. К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. 384 с.
3. Хараху С. О. Захист Вітчизни. Львів: Світ, 2018. 216 с.